

**Б. Н. ЕЛЬЦИН АТЫНДАГЫ КЫРГЫЗ-РОССИЯ СЛАВЯН
УНИВЕРСИТЕТИ**

ОШ МАМЛЕКЕТТИК УНИВЕРСИТЕТИ

Д 14.20.608 диссертациялык кеңеши

Кол жазма укугунда
УДК 615.15.31

Мурзабаева Эльвира Болотбековна

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНДАГЫ ДИСПЕПСИЯ СИНДРОМУНДА
КОЛДОНУЛГАН ДАРЫ-ДАРМЕКТЕРДИ КЕРЕКТӨӨЧҮЛӨРГӨ
ФАРМАЦЕВТИКАЛЫК ЖАРДАМ КӨРСӨТҮҮНҮ УЮШТУРУУНУ
ӨРКҮНДӨТҮҮНҮН ИЛИМИЙ НЕГИЗДЕМЕСИ**

14.04.03 – фармацевтикалык иштерди уюштуруу

Фармация илимдеринин кандидаты
окумуштуулук даражасын изденип
алуу үчүн жазылган диссертациянын
авторефераты

Бишкек - 2022

Диссертациялык иш Кыргыз Республикасынын Улуттук илимдер академиясынын Фитотехнологиялар жана химия институтунун дары-дармек өсүмдүктөрүнүн жана фитотехнологиянын ресурстарына мониторинг жүргүзүү лабораториясында аткарылган.

Илимий жетекчиси: Исмаилов Исабек Зайлидинович

фармация илимдеринин доктору, доцент,
Кыргыз Республикасынын Саламаттык сактоо
министрлигине караштуу Дары-дармек жана
медициналык буюмдар департаментинин
фармацевтикалык уюштуруу бөлүмүнүн башчысы

**Расмий
оппоненттер:**

Ибрагимова Гузэль Ярулловна

фармация илимдеринин доктору, профессор,
Башкир мамлекеттик медициналык университетинин
медициналык жана фармацевтикалык товар таануу курсу
менен фармацияны башкаруу жана экономика
кафедрасынын башчысы.

Шертаева Клара Джолбарисовна

фармация илимдеринин доктору, профессор,
Түштүк-Казакстан медициналык академиясынын
фармацевтика иштерин уюштуруу жана башкаруу
кафедрасынын башчысы

Жетектөөчү уюм: Россия Федерациясынын Саламаттык сактоо министрлигинин Федералдык мамлекеттик бюджеттик жогорку окуу жайынын Новосибирск мамлекеттик медициналык университети, фармацияны башкаруу жана экономика, медициналык жана фармацевтикалык товар таануу кафедрасы (630091, Россия Федерациясы, Новосибирск ш., Кызыл проспекти, 52).

Диссертациялык ишти коргоо 2022-жылдын 27-майында саат 12⁰⁰ медицина илимдеринин докторлук (кандидаттык) окумуштуулук даражасын коргоо боюнча Б. Н. Ельцин атындагы Кыргыз-Россия Славян университети жана Ош мамлекеттик университетине караштуу Д 14.20.608 диссертациялык кеңешинин отурумунда өткөрүлөт, дареги: 720000, Бишкек ш., Киев көчөсү, 44. Диссертацияны онлайн коргоодогу видеоконференциянын жеткиликтүү ссылкасы <https://vc1.vak.kg/b/142-slq-yyq-dbn>

Диссертациялык иш менен Б. Н. Ельцин атындагы Кыргыз-Россия Славян университетинин (720000, Бишкек ш., Киев көчөсү, 44), Ош мамлекеттик университетинин (723500, Ош ш., Ленин көчөсү, 331) китепканаларынан жана <http://vak.kg> сайтынан таанышууга болот.

Автореферат 2022-жылдын 26-апрелинде таратылган.

**Диссертациялык кеңештин окмуштуу катчысы,
медицина илимдеринин кандидаты, доцент**

Т. С. Сабилова

ИШТИН ЖАЛПЫ МҮНӨЗДӨМӨСҮ

Диссертациянын темасынын актуалдуулугу. Мамлекеттин негизги милдеттеринин бири - калктын ден-соолугун коргоонун ажырагыс бөлүгү катары дары-дармектер менен камсыз кылуу. Бул өлкөнүн жарандарына фармацевтикалык жардамдын чыныгы муктаждыктарына ылайык келүүсүн алдын ала аныктайт жана алардын натыйжалуулугуна, коопсуздугуна жана наркына негизделген дары-дармек каражаттарын сарамжалдуу пайдаланууга көмөктөшүүгө багытталган илимий-методикалык ыкмаларды киргизүүнүн актуалдуулугун жогорулатат [2018-жылдын 20-декабрындагы № 600 Кыргыз Республикасынын «2019-2030-жылдарга калктын саламаттыгын сактоо жана саламаттыкты сактоо системасын өнүктүрүү жөнүндө» Дени сак адам – бакубат өлкө» токтому].

Адамдардын терс жашоо шарттары, стресс, туура тамактанбоо, спирт ичимдиктери, тамеки тартуу жана өзүн-өзү дарылоо тамак сиңирүүчү системанын органдарынын өнүгүшүнүн жыштыгынын өсүшүнө алып келет, алардын арасында диспепсия синдрому басымдуулук кылат. Тамак сиңирүүчү системанын функциясынын бузулушу Батыш Европанын, Россиянын жана Азия өлкөлөрүндө дарыгерлерге кайрылуунун 40% чейин аныкталган [Дж. Николас ж.б. авторл., 2017; П. Равла ж.б. авторл., 2018; М. Ю. Рожкова, 2019] ал эми Кыргыз Республикасындагы тамак сиңирүү органдарынын паталогиялары 48% түзөт. Диспепсия синдрому жашоонун сапатынын начарлашына, социалдык ишмердүүлүктүн төмөндөшүнө, жарандардын жумуш потенциалын жоготуусуна алып келет жана өлкөгө олуттуу экономикалык зыян келтирет.

Заманбап фармакерациясынын негизги маселелери бул натыйжалуулук гана эмес, ошондой эле дары каражаттарынын колдонуунун сарамжалдуулугу, ошондой эле коопсуздугу болуп эсептелинет. Көбүнчө дары каражаттарды акылга сыйбаган колдонуунун себеби: адистердин билиминин жана көндүмдөрүнүн, көз карандысыз дары-дармек жөнүндө маалыматтын жоктугу, дары дармектердин чексиз жеткиликтүүлүгү, алардын жетишсиз жарнамасы жана сатуунун финансылык мотивациясы жана башкалар.

Кыргыз Республикасында диспепсия синдромунда колдонулган дары дармектердин колдонуучуларына фармацевтикалык жардамды уюштурууга байланыштуу көйгөйлөрдү чечүү үчүн сапаттуу, коопсуз жана эл алдында жеткиликтүү фармацевтикалык жардамды уюштурууну өркүндөтүү боюнча концептуалдык мамилелерди түзүү керек. Кыргыз Республикасында диспепсия синдромунда колдонулган дары дармектердин колдонуучуларга фармацевтикалык жардам боюнча изилдөө иштери жүргүзүлүп, ал иш жүзүнө ашырыла элек, изилдөө темаларын тандоого жана ага жетүү үчүн тапшырмаларды белгилөөгө алып келди.

Диссертациянын темасынын приоритеттүү илимий багыттар, ири илимий программалар (долбоорлор), билим берүү жана илимий мекемелер тарабынан жүргүзүлүүчү негизги илимий-изилдөө иштери менен болгон байланышы. Диссертациялык иш демилгелүү болуп саналат.

Изилдөөнүн максаты: Кыргыз Республикасында диспепсия үчүн колдонулуучу дары-дармектерди керектөөчүлөргө фармацевтикалык жардам көрсөтүүнү уюштурууну талдоо жана аны оптималдаштыруу боюнча далилдүү чараларды иштеп чыгуу.

Изилдөөнүн милдети:

1. Диспепсия синдромунда колдонулган дары каражаттардын фармацевтикалык рыногун маркетингдик талдоо жүргүзүп, ушул категориядагы дары каражаттар менен камсыз кылган факторлорун баалоо.

2. Диспепсия синдромунда колдонулган дары-дармектердин физикалык, экономикалык жана географиялык жеткиликтүүлүгүн изилдөө.

3. Диспепсия синдромунда колдонулган дары каражаттарды керектөөчүлөрүнө фармацевтикалык жардам көрсөтүүдө көйгөйлөрдү аныктоо.

4. Кыргыз Республикасындагы диспепсия синдромунда колдонулган дары-дармектерди керектөөчүлөргө фармацевтикалык жардамды өркүндөтүү боюнча чараларды иштеп чыгуу.

Алынган жыйынтыктардын илимий жаңылыгы. Биринчи жолу биз тараптан Кыргыз Республикасында диспепсия синдромунда колдонулган дары каражаттарынын фармацевтикалык жагдайларын изилдөөлөр жүргүзүлдү: алып келүү көлөмү жана өндүрүүчү өлкөлөр, дары формасы жана баалар боюнча сегментациялык анализ жүргүзүлдү, ошондой эле диспепсия синдромунда колдонулган дары каражаттарынын кыймылынын ылдамдыгы дарыкана уюмдарында изилденди.

Биринчи жолу дарыкана уюмдарында, диспепсия синдромунда колдонулган дары каражаттарынын талап кылуунун интенсивдүүлүгүн, сатууну болжолдоо ошондой эле сатууга салым кошуу даражасын бөлүштүрүү максатында ABC-XYZ-талдоо жүргүзүлдү.

Кыргыз Республикасында биринчи жолу, диспепсия синдромунун негизги баяндамасынын бар экендигин изилдеп жатканда, өлкөнүн фармацевтикалык учагы бул топтун дары каражаттарын жетиштүү каныккан деп белгиледи, бирок алардын көпчүлүгү биздин калк үчүн экономикалык жактан туура келбейт.

Изилдөөлөр Кыргыз Республикасындагы диспепсия синдромунда колдонулган дары каражаттарынын керектөөчүлөрүнө фармацевтикалык уюштуруу маселелерин аныктоого мүмкүнчүлүк берди: дары каражаттарды көзкарандысыз акылга сыйбаган тандоо фармацевттердин кесиптик компетенциясынын жетишсиздиги, негизги экономикалык жеткиликтүүлүк чөйрөсүндөгү көйгөйлөр аныкталды.

Жүргүзүлгөн изилдөөлөр фармацевтикалык жардамды өркүндөтүү процессине методикалык ыкмаларды илимий негиздөөгө, диспепсия менен ооруган бейтаптарга жогорку сапаттагы фармацевтикалык жардамды уюштурууда алардын профессионалдык компетенциясынын чегинде фармацевтикалык адистерди тартуу менен дары-дармектерди бөлүп көрсөтүүгө мүмкүндүк берди.

Алынган натыйжалардын практикалык мааниси:

Диссертациялык иштин негизги жоболорун фармацевтикалык уюмдарда диспепсия синдрому үчүн колдонулган дары-дармектерди тандоодо жана рационалдуу ассортимент портфелин түзүүдө дары-дармектерди тандоодо фармацевтикалык консультация алгоритмин түзүүдө жана жүзөгө ашырууда колдонууга болот.

Иштелип чыккан методикалык сунуштар фармацевтикалык жардамдын сапатын жогорулатуу үчүн фармацевтикалык сектордун адистерин жана фармацевтикалык уюмдарда, диспепсия синдрому үчүн колдонулган дары-дармектерди керектөөчүлөрдү окутуу үчүн колдонулат (фармацевтикалык Неман, Бимед жана Аман, Фарм компанияларындагы өндүрүшкө киргизүү актылары).

Диссертациянын коргоого коюлуучу негизги жоболору:

1. Кыргыз Республикасында диспепсия синдрому үчүн колдонулган дары-дармектердин жалпы маалымат массивине 188 фирмалык аталыштар кирет, алардын көпчүлүгү протондук помпасынын ингибитолору (60) жана өт баштыкчасынын ооруларын дарылоочу дары-дармектер (46). Дарыканаларда изилденип жаткан топтун дары-дармектеринин ассортименти талаптын жетиштүү туруктуулугу жана алдын-ала билүү деңгээли менен туруктуу мүнөзгө ээ.

2. Диспепсия синдрому үчүн колдонулган 2018-жылы Кыргыз Республикасынын өмүр үчүн маанилүү дары каражаттарынын тизмесине кирген 8 дары метоклопрамид, панкреатин, УДХК, омепразол, пантопразол, ранитидин, фамотидин, висмут трикалий дицитраты физикалык жеткиликтүүлүк камсыздалган. Орточо күндүк эмгек акыга карата 2 дары (омепразол, панкреатин) экономикалык жактан жеткиликтүү болуп чыкты, минималдуу күнүмдүк эмгек акы карата бардык дарылар экономикалык жактан жеткиликтүү болгон эмес.

3. Диспепсиясы бар бейтаптарга фармацевтикалык жардам көрсөтүүнү уюштуруудагы көйгөйлөр аныкталды жана ушул категориядагы бейтаптар үчүн оптималдаштыруу боюнча илимий негизделген сунуштар иштелип чыкты, анын ичинде төмөнкүдөй 3 негизги компоненттер бар:

- жашоого маанилүү дары каражаттары жана кошумча медициналык камсыздантуу программасынын алкагында орду толтурулган дары-дармектер каталогуна киргизилген дары-дармектердин рационалдуу тизмесин түзүү;

- дары-дармек керектөөчүлөрүнө сапаттуу маалыматтык-консультативдик кызмат көрсөтүү үчүн зарыл болгон фармацевтикалык кызматкерлердин кесиптик билим деңгээлин жогорулатуу;

- диспепсия синдромуна каршы өзүн-өзү дарылоо маселелери боюнча калктын маалымдуулугун жогорулатуу.

Издөөчүнүн жеке салымы. Автор тарабынан диссертациялык иштин бардык этаптары - изилдөө планын иштеп чыгуу жана изилдөө темасы боюнча илимий адабияттардын маалыматтарын иштеп чыгуу, анализдөө жана синтездөө, фактылык материалдарды чогултуу жана иштеп чыгуу, өз изилдөөлөрүнүн маалыматтарын талдоо, синтездөө жана чечмелөө, макалаларды жазуу жана диссертациялык ишти аягына чыгаруу аткарылган.

Диссертациянын натыйжаларын апробациялоо. Жүргүзүлгөн изилдөөнүн негизги жыйынтыктары боюнча: Кыргыз Республикасынын Улуттук илимдер академиясынын ардактуу академиги М. Т. Нанаеванын 90 жылдыгына арналган «Улуттук саламаттыкты сактоодогу заманбап фармакологиянын, клиникалык фармакологиянын жана фармациянын ролу» аттуу Эл аралык илимий-практикалык конференцияда (Бишкек, 2017); И. К. Ахунбаев атындагы Кыргыз мамлекеттик медициналык академиянын Илим күнүнө арналган илимий конференцияда (Бишкек, 2019); BUCH WIEN 2019 аттуу Эл аралык китеп көргөзмөсүндө (Вена, 2019) баяндалып талкууланды.

Диссертациянын натыйжаларынын жарыяланышы. Диссертациялык иштин темасы боюнча 12 илимий макала Кыргыз Республикасынын Жогорку аттестациялык комиссиясы тарабынан сунушталган индекстелүүчү илимий мезгилдүү журналдарда жарыяланган.

Диссертациянын түзүлүшү жана көлөмү. Диссертациялык иш киришүүдөн, адабий серептен, «Материалдар жана изилдөө методдору» баптарынан, жеке изилдөөлөрүнүн натыйжаларын баяндаган 3 баптан, корутундулардан, практикалык сунуштардан, колдонулган адабияттардын тизмесинен турат, 275 колдонулган библиографиялык булактар бар, анын ичинде 50 ички жана кошуна өлкөлөрдөн, 225 алыскы чет өлкөлөрдөн, ошондой эле 3 тиркемени камтыйт.

Диссертациялык иш 143 бетте компьютердик текстте терилген, Times New Roman 14 шрифти, 1,5 интервал, 35 таблица, 80 сүрөт жана 6 формула менен берилген.

ДИССЕРТАЦИЯНЫН НЕГИЗГИ МАЗМУНУ

Диссертациянын киришүү бөлүгүндө жүргүзүлгөн изилдөөнүн темасынын актуалдуулугу, аны жүргүзүү зарылдыгына негиздеме, анын максаты, милдеттери, илимий жаңычылдыгы, иштин практикалык маанилүүлүгү жана диссертациянын коргоого киргизилүүчү негизги жоболору берилген.

1-бап. «Диспепсия синдрому үчүн колдонулган дары-дармектерди керектөөчүлөргө фармацевтикалык жардам көрсөтүүнүн учурдагы абалында (адабий сереп)» дары-дармектерди рационалдуу эмес колдонуу саламаттыкты сактоонун актуалдуу көйгөйү бойдон калгандыгы тууралуу илимий далилдер келтирилген. Фармацевт рецепт боюнча жана рецептсиз берилүүчү дары-дармектерди сарамжалдуу пайдалануунун негизги звеносу болгондуктан, режимди өзгөчөлүктөрүнө байланыштуу маселелер боюнча дарыканада дарыны бергенде, дарынын терс таасирлери, өз ара аракеттенүүлөрү жана каршы көрсөтмөлөрү боюнча бейтапка тиешелүү кеңешин берүүгө даяр болушу керек. Кыргызстанда ушул категориядагы бейтаптарга фармацевтикалык жардам көрсөтүүнүн негизги элементтерин иштеп чыгуу жана практикага киргизүү боюнча бир дагы изилдөөлөр жүргүзүлө элек, бул уюштурууну мындан ары диспепсия синдрому үчүн колдонулган дары каражаттарды колдонуучуларга фармацевтикалык жардам өркүндөтүү максатында кырдаалды изилдөө жана талдоо үчүн негиз болгон.

2-бап. «Изилдөөнүн материалдары жана ыкмаларында» изилдөө предметтерине жана объектилерине мүнөздөмө берилип, изилдөөнүн ыкмаларын көрсөтүлгөн.

Изилдөө объектиси: фармацевтикалык жардам, диспепсия синдромунда колдонулган дары-дармектердин колдонулуучулары жана фармацевтикалык рынок.

Изилдөө предмети: расмий сайттардан алынган маалыматтар: Кыргыз Республикасынын Саламаттык сактоо министрлигине караштуу Дары-дармек каражаттары жана медициналык буюмдар департаментинин; Кыргыз Республикасынын Улуттук статистикалык комитети; фармацевтикалык компаниялардын прејскуранттары жана эсеп-фактуралары; дарыканаларда дары каражаттарынын физикалык жеткиликтүүлүгүн изилдөө үчүн 70 текшерүү баракчалары; 355 анкета – фармацевттерге; 510- анкета дары колдонуучулар үчүн анкета.

Изилдөө ыкмалары: маркетингдик фармакоэпидемиологиялык, фармакоэкономикалык, социологиялык. Алынган маалыматтарды статистикалык иштетүү ПК MS Excel 2016 программасын жана IBM SPSS Statistics 19.0 адистештирилген программалык өнүмүн колдонулган.

3-бап. Кыргыз Республикасында диспепсия синдромунда колдонулган дары-дармек каражаттарынын фармацевтикалык соода жагдайларын талдоо.

3.1. Кыргыз Республикасындагы калктын тамак сиңирүү системасынын оорулары менен ооруу. Кыргыз Республикасынын калкынын оорусуна талдоо көрсөткөндөй, тамак сиңирүү системасынын оорулары жүрөк-кан тамыр системасынын жана дем алуу органдарынын ооруларынан кийин үчүнчү орунду ээлейт, ал эми диспепсия ашказан-ичеги-карын жолдорунун ооруларынын эң кеңири таралган көрүнүшү болуп саналат.

Пациенттерге фармацевтикалык жардам көрсөтүүнү уюштуруунун абалын изилдөөнүн эң маанилүү элементи болуп өлкөдөгү дары-дармек рыногунун абалын талдоо, анын ичинде. диспепсия синдромунда колдонулган дарылар боюнча.

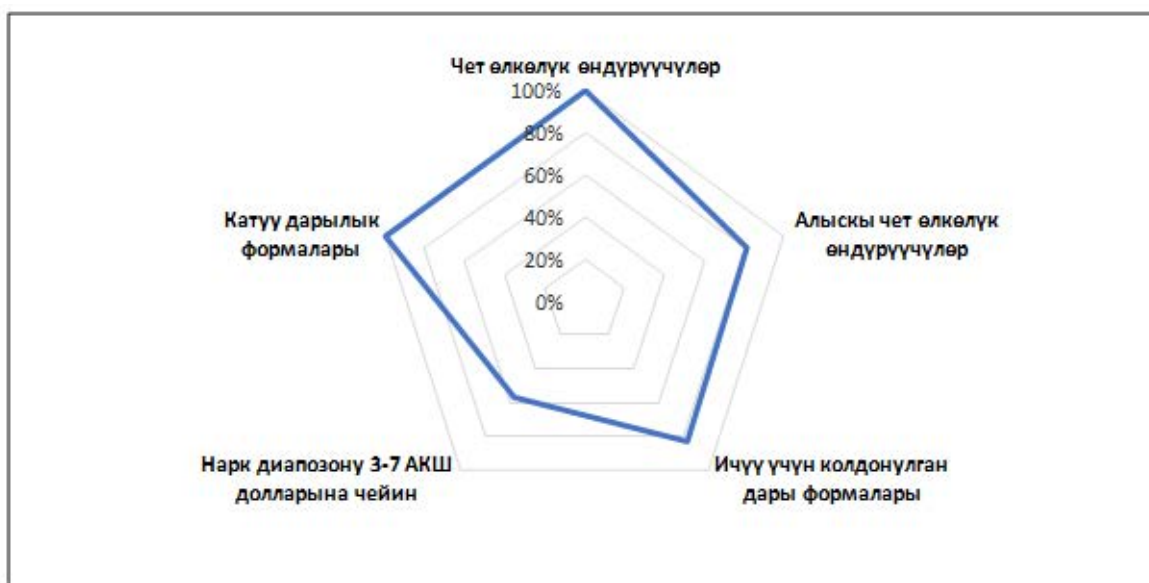
3.2. Кыргыз Республикасында диспепсия синдромунда колдонулган дары-дармектердин фармацевтикалык соода жагдайларынын абалы. Дары-дармектер жана медициналык буюмдар департаментинин маалыматтары боюнча, 2019-жылдын аягында Кыргызстанда 6333 дары-дармек каражаттары медициналык колдонууга бекитилген. 2020-жылга карата дары каражаттарынын импортунун көлөмү акчалай алганда 15 миллиард 170 миллион 382 миң 44 сомду (178 миллион 685 миң 300 АКШ доллары) түздү. 2017-2019-жылдар аралыгында диспепсия синдрому үчүн колдонулган дары-дармектер менен камсыздоо боюнча маалыматтарды талдоонун жыйынтыгында, Кыргыз Республикасында аталган фармакологиялык топтун дары-дармектеринин максималдуу көлөмү 2018-жылы жүргүзүлгөн - 445 миллион 786 миң 138 сом же 6 миллион 386 миң АКШ доллары 632.

Ашказан жарасын жана он эки эли ичегинин жарасын жана гастроэзофагеалдык рефлюкс дарылоодо колдонулган дары-дармектердин фармацевтикалык соода жагдайларын талдоо. Антициддер, протон насосунун ингибиторлору, H₂-гистамин блокаторлору, гастропротекторлор, анти-хеликобактерлерге каршы дары-дармектердин соода жагдайлары дары-дармектердин негизги топтору боюнча классификацияланат.

Код A02A. Антациддер. Антациддик дары-дармектердин ассортименти, өндүрүү өлкөлөрүн жана дозаларын эске алуу менен, 13 фирмалык аталышты түзгөн. Антациддердин көпчүлүгү (84,61%) көп компоненттүү дары-дармектерге таандык, антациддердин бардык ассортименттик курамы 4 алыскы чет өлкөлөрдүн чет өлкөлүк өндүрүүчүлөрү тарабынан сунушталат, алардын арасында Франция (46,15% же 6 ассортимент позициясы) бар. Дары-дармектердин көпчүлүгү катуу дозалоочу формалар, тактап айтканда, чайноочу таблеткалар, 8 позицияга туура келет же 61,53%.

Код A02BC. Протон насосунун ингибиторлору. Кыргыз Республикасынын мамлекеттик реестрине өндүрүүчү өлкөлөрдү жана дары-дармек формаларын эске алуу менен, протон насосунун ингибиторлору (ПНИ) тобуна кирген, антисекретордук дары-дармектердин 60 ассортименти киргизилген. ПНИ тобундагы дары-дармектердин фармацевтикалык рыногунун өндүрүүчү өлкөлөр тарабынан сегментацияланышы көрсөткөндөй, бардык дары-дармектер Кыргызстанга 12 мамлекеттин чет өлкөлүк өндүрүүчүлөрү тарабынан гана жеткирилет: алардын ичинен коңшу мамлекеттерден - 18,33% жана алыскы чет өлкөлөрдөн - 81,66%. Кыргызстанга ПНИ тобунан дары-дармек менен камсыз кылган өлкөлөрдүн рейтинги төмөнкүдөй: Словения (25%), Түркия (20%), Индия (15%), Казакстан (13,33%). Кычкылдуулуктун жогорулашына

байланыштуу ичеги-карын ооруларына каршы натыйжалуу жана коопсуз дары терапиясы, башкача айтканда, дарынын ыңгайлуу дозалык формасы менен камсыздалат. Ар кандай дозалык формаларда бир препараттын болушу врачтын дагы, пациенттин дагы бардык артыкчылыктарын эске алууга мүмкүндүк берет. Дары-дармек формалары боюнча Кыргыз Республикасында медициналык колдонууга бекитилген ПНИ тобунан алынган дары-дармектерди анализдөө көрсөткөндөй, дары-дармектердин 83,33% ичүү үчүн колдонулат жана 16,66% парентералдык колдонууга дары-дармектер болуп саналат. ПНИ катуу дарылык формалары үстөмдүк кылат, наркы бир пакетке 200 сомдон 500 сомго чейин (3-7 АКШ долларына чейин) (3.2.5-сүрөт).

3.2.5-сүрөт - Кыргыз Республикасынын фармацевтикалык рыногунда сунушталган ПНИ тобунун дары-дармек каражаттарынын ассортиментинин макроконтуру.

Изилдөөнүн натыйжалары көрсөткөндөй, Кыргыз Республикасында ПНИ тобунан 5 гана эл аралык патенттелбеген дары-дармек каражаттары медициналык колдонууга уруксат берилген, ал эми 2018-жылдын редакциясындагы Кыргыз Республикасынын өмүр үчүн маанилүү дары каражаттарынын тизмеси 2 гана дары-дармектерди камтыйт - омепразол (9 фирмалык аталыш) жана пантопразол (11 фирмалык аталыш).

A02BA коду. H₂-гистаминоблокаторлор. H₂-гистамин блокаторлорунун сегиз ассортименттик позициясы, өндүрүүчү өлкөлөрдү жана дозалык формаларын эске алуу менен, Кыргыз Республикасында медициналык колдонуу үчүн расмий түрдө бекитилген. H₂-гистамин блокаторлорунун бардык ассортиментин 5 өлкөнүн чет элдик өндүрүүчүлөрү сунушташат: Венгрия (37,5%), Чехия (25%), Индия (12,5%), Россия (12,5%), Беларуссия (12,5%). H₂-гистамин блокаторлору негизинен катуу дозалык формасында берилет:

капталган таблеткалар 75%, инъекцияга эритмени даярдоо үчүн лиофилдештирилген порошок - 12,5%, ошондой эле инъекция үчүн эритме - 12,5%. Наркын талдоонун жүрүшүндө, дүң баалардын кеңири диапозону белгиленди: Фамотидин (10 капталган таблетка, Беларуссия) таңгагы үчүн 21 сомдон (0,30 \$) 600 сомго чейин (8, 62 \$) Квамател (инъекция үчүн кургатылган порошок, 20 мг Венгрия).

A02BX коду. Гастропротекторлор. Кыргыз Республикасында медициналык багыттагы дары-дармек каражаттарынын 10 ассортименттик позицияларына расмий түрдө уруксат берилген, алардын активдүү заттары - висмут трикалий дицитраты жана сукралфат. Гастропротекторлордун бардык ассортименттин 3 мамлекеттин чет өлкөлүк өндүрүүчүлөрү сунуш кылышат, алардын арасында дары-дармектердин саны боюнча Нидерланды 60%. Дары-дармектердин 90% капталган таблеткалар менен көрсөтүлөт.

A03F коду. Ичеги-карын моторикасынын стимуляторлору. Прокинетиктер тобуна активдүү заттары камтылган домперидон, метоклопрамид жана итоприд болуп саналган 15 дары аталышы кирет. Прокинетиктердин ассортименттик курамы жакынкы жана алыскы чет өлкөлөрдүн 7 өлкөсүнөн келген чет элдик өндүрүүчүлөр тарабынан сунушталат, алардын арасында дары-дармектердин саны боюнча Индия 26,6%. Дары-дармектердин көпчүлүгү 8 позицияга же 53,33%га туура келген таблеткалар менен берилген. Белгилей кетүүчү нерсе, алардын бири гана, метоклопрамид дары-дармеги, Кыргыз Республикасынын өмүр үчүн маанилүү дары каражаттарынын тизмесинин 2018-жылдын редакциясына киргизилген.

A05A коду. Өт баштыктын ооруларын дарылоого даярдыктар. Бул топтогу дары каражаттардын жалпы саны 46 фирмалык аталышты түзөт. Топтун ичинде төмөнкүлөрдү айырмалоого болот: холеретикалык дары-дармектер - 67,4%, алар чөп өсүмдүктөрү жана "Одестон" соода аталышы менен 1 гана синтетикалык дары - гимекромон; холелитолитиктер, анын негизги активдүү ингредиенти - урсодезоксихолий ачыктыгы - 32,6%. Белгилей кетүүчү нерсе, урсодезоксихолий ачыктыгы гана Кыргыз Республикасынын өмүр үчүн маанилүү дары каражаттарынын тизмесинин 2018-жылдын редакциясына киргизилген.

Өт баштыкчасынын ооруларын дарылоого арналган дары-дармек каражаттарынын ассортиментин чыккан өлкөгө таянып, алардын 39,15% (18 түрү) Кыргыз Республикасында өндүрүлүп, анын негизги булагы жергиликтүү дары өсүмдүктөрүнүн чийки заты болуп саналаарын аныктады. Импорт боюнча айта турган болсок, бул топтогу дары-дармектердин 32,6% алыскы чет өлкөлөрдөн, 28,26%ы коңшу мамлекеттерден жөнөтүлөт.

A09AA коду. Тамак сиңирүүчү каражаттар (анын ичинде ферменттик препараттар). Пайда болгон өлкөлөрдү жана дозаларын эске алганда,

панкреатинге негизделген ферменттик препараттардын аралыгы 20 фирмалык аталышты жана 1 эл аралык патенттелбеген аталышы болгон. Ферменттердин бардык ассортименттик курамы жакынкы жана алыскы чет өлкөлөрдүн 7 өлкөсүнөн келген чет өлкөлүк өндүрүүчүлөр тарабынан сунушталат, алардын арасында дары-дармек каражаттарынын саны боюнча Россия 40%. Дары-дармектердин көпчүлүгү катуу дозалуу формалары, тагыраак айтканда капталган таблеткалар - 55% жана капсулалар - 45%. Панкреатин Кыргыз Республикасынын өмүр үчүн маанилүү дары каражаттарынын тизмесинин 2018-жылдын редакциясына киргизилген. Ферменттик препараттардын баасын анализдегенде, алардын баасы Панкреатиндин таңгагы 50 сомдон (0,70 \$) Креазим таңгагына 488 сомго (7 \$) чейин экени аныкталды.

A07F коду. Антидиареялык микроорганизмдер. Кыргыз Республикасында пробиотикалык дары-дармектердин фармацевтикалык рыногун талдоонун натыйжасында ички рынокто пробиотиктердин 17 соода аталышы бар экендиги аныкталды. Ассортименттин көпчүлүк бөлүгүн "A07FA01 - сүт кислотасын чыгаруучу ич өткөккө каршы микроорганизмдер" тобунун дары-дармектери түзөт, аларды 7 фирмалык аталыш (41,17%) билдирет. Жеткирүү түзүмүндө алыскы чет өлкөлөрдөн пробиотикалык препараттар басымдуулук кылган (58,82%) өндүрүүчү өлкө Словения болуп саналат. Экономикалык жактан эң жеткиликтүү пробиотиктер катуу дары формалар менен көрсөтүлөт, алар көбүрөөк үлүшкө ээ жана баа сегментинде 100 - 250 сомго чейин (1,5-3,62 \$).

Диспепсия синдромун дарылоодо колдонулган дары-дармектерди маркетингдик баалоо. Бул ишти аткарууда, дарыкана уюмдарындагы дары-дармектердин жүгүртүлүшүнүн ылдамдыгын талдоо жана 2018-2020-жылдар аралыгындагы ABC-XYZ анализин изилдөө учурунда дары-дармек каражаттарын сатуу боюнча маалымат базасын пайдалануу менен изилдөөлөр жүргүзүлдү.

Жүгүртүү коэффициентиинин маанисине жараша дары-дармек каражаттары 3 топко бөлүнөт:

1. жай жүгүртүү ылдамдыгы менен дарылары ($0,5 < K < 1,0$);
2. туруктуу жүгүртүү ылдамдыгы менен дарылары ($0,26 < K < 0,49$);
3. жогорку жүгүртүү ылдамдыгы менен дарылары ($0 < K < 0,25$).

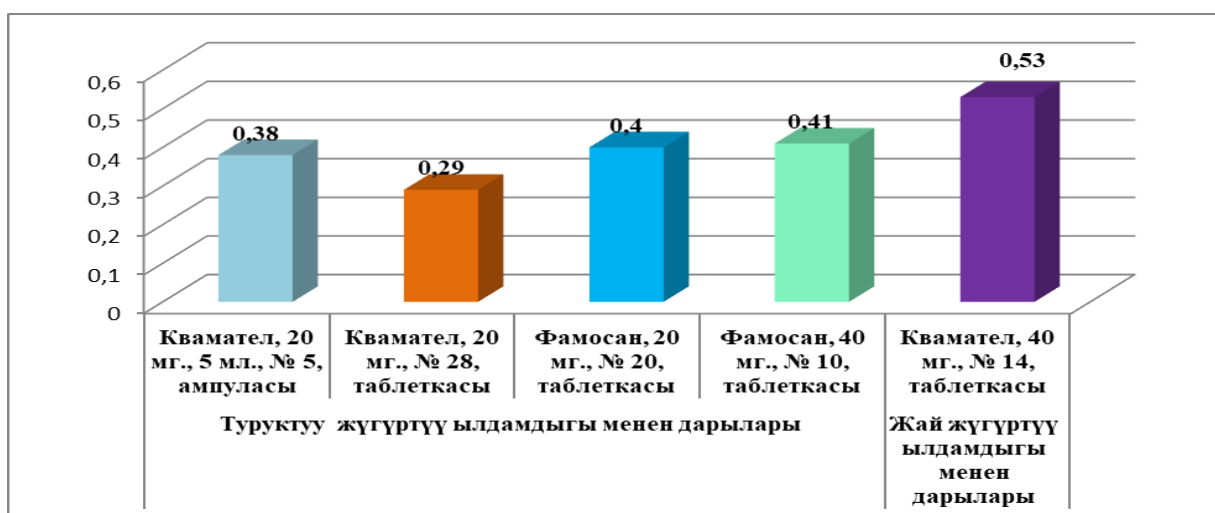
A02A коду. Антациддер. "Антациддер" дарылар тобунда кыймыл ылдамдыгы жогору дары-дармектер жок экендиги аныкталды. Суспензия түрүндө чыгарылган "Маалокс" жана "Фосфолюгель" дары-дармектери, жүгүртүүнүн туруктуу ылдамдыгы бар дары-дармектерди билдирет, бул дары-дармектин дозалалык формасына карата керектөөчүлөрдүн каалоосун көрсөтөт. Изилдөөгө кирген бардык башка антациддик дары-дармектер чайноочу таблетка түрүндө бар, алардын мааниси $0,5 < K < 1,0$ жана жай кыймыл ылдамдыгы бар дары-дармектерге тиешелүү, бул антациддер тобуна анча-мынча суроо-талап бар экендигин көрсөтөт (3.3.1-сүрөт).

3.3.1-сүрөт - Антациддер тобундагы дары-дармектерди жүгүртүү ылдамдыгы.

A02BX коду. Гастропротекторлор. Анализ көрсөткөндөй, No112 таблетка түрүндөгү Улькавис дары-дармегинин кыймыл ылдамдыгы жогору. Муну ушул топтогу дары-дармектердин бааларынын диапазонун анализдөөгө ылайык, бул дарынын чекене баасы салыштырмалуу төмөн экендиги менен түшүндүрсө болот, тактап айтканда 595 сом (8,50 АКШ доллары), ал эми Де-Нол 1120 сом (16 АКШ доллары) турат. Бул баанын айырмасы Кыргызстандагы дары-дармектерди керектөөчүлөр үчүн абдан маанилүү Улуттук статистикалык комитеттин 2017-жылдагы маалыматы боюнча, өлкө калкынын төрттөн бири (1,5 миллиондон ашуун адам) жакырчылыктын чегинде жашашкан.

A02BA коду. "H₂-гистамин блокаторлор" дары-дармектер тобунда, ошондой эле кыймылдын жогорку ылдамдыгы менен дары жок. Инъекцияларга жана эритмени даярдоо үчүн лиофилизацияланган порошок түрүндөгү "Квамател", ошондой эле таблетка түрүндө чыгарылган "Фамосан" туруктуу жүгүртүү ылдамдыгы бар дары-дармектер деп эсептелет (3.3.2-сүрөт).

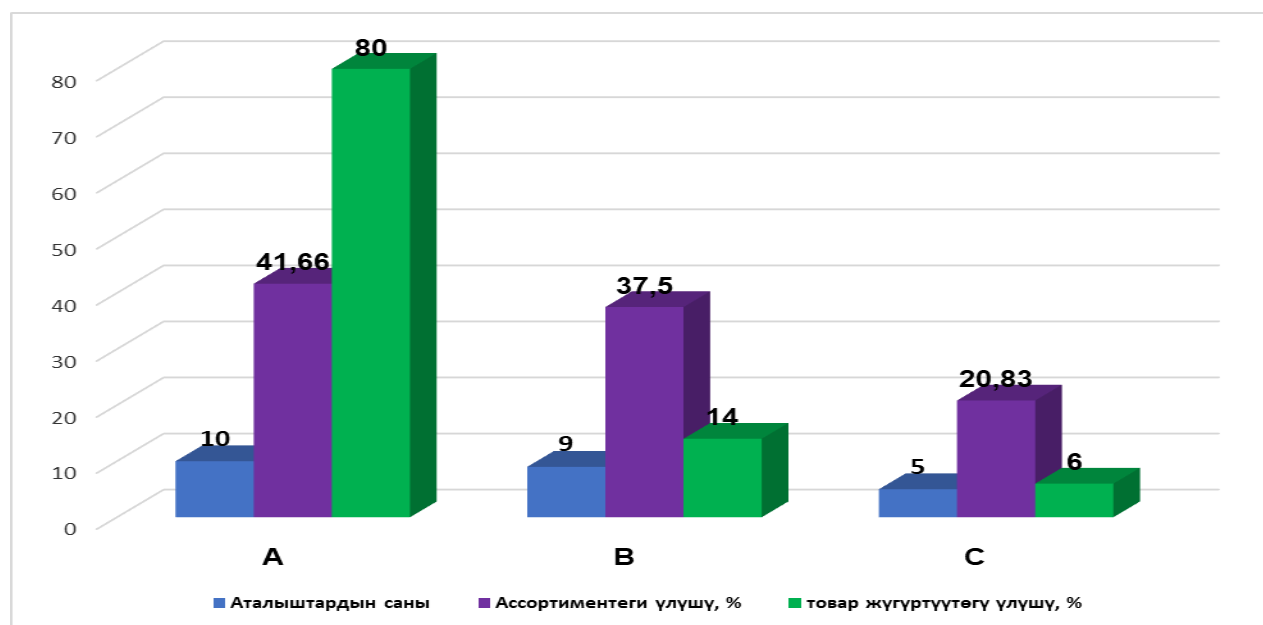

3.3.2-сүрөт - H₂-гистамин блокаторлорунун тобунан чыккан дары-дармектерди жүгүртүү ылдамдыгы.

Изилдөөгө кирген бардык башка дары-дармектердин мааниси $0,5 < K < 1,0$ жана жай кыймыл ылдамдыгы бар дарыларга тиешелүү. Алынган маалыматтар дары-дармектердин бул тобу ПНИ тобуна караганда азыраак суроо-талапка ээ экендигин көрсөтөт.

Ошентип, фармацевтикалык уюмдардын жараларга каршы дары-дармектеринин ассортименти калыптанган мүнөзгө ээ - алардын көпчүлүгү жүгүртүүнүн туруктуу көрсөткүчү бар дары-дармектерге таандык. Туруктуу суроо-талап жана туруктуу кирешелүүлүк үч ПНИ дарысына мүнөздүү (Стамик, Омез, Нольпаза) жана бир коллоиддик висмутка негизделген дары (Улькавис).

Дарыканаларда диспепсия синдрому үчүн колдонулган дары-дармектерге ABC-XYZ анализин жүргүзүү. Изилдөөнүн жыйынтыгында, кычкылдыктын бузулушуна байланыштуу ооруларды дарылоочу дары-дармектер тобунун 57% ПНИ болуп саналат, алардын жалпы алты айлык сатуу көлөмү 1 миллион 97 миң 256 сомду же 15 миң 720 АКШ долларын түзгөн.

3.3.4-сүрөт - ПНИнун ABC таалдоонун натыйжалары.

3.3.4-сүрөттөгү маалыматтар А тобуна кирген дары-дармектер дарыкана уюмунун ПНИнин жалпы спектринин 41,66% түзүп, кирешенин 80%, В жана С тобундагы дары-дармектер 14% жана 6% гана киреше алып келерин айкын көрсөтүп турат. тиешелүүлүгүнө жараша, ПНИ тобуна кирген дары-дармектердин жалпы санынын 37,5% жана 20% түзөт.

Сатуунун көлөмүндө үлүшү жогору жана туруктуу керектөөчү дары-дармектер АХ, ВХ, СХ жана АУ топторуна кирет. 3.3.5-таблицадан көрүнүп тургандай, АХ жана ВХ топторуна кирген ПНИ тобундагы дары-дармектердин позициясы жок, бирок СХ тобунда эки дары бар - бул Пантап жана Лансол.

3.3.5-таблица. – ПНИнун ABC-XYZ-талдоонун натыйжалары

Мааниси	A	B	C
X	0	0	2
Y	3	0	0
Z	7	9	3

АУ тобуна дарыкана уюмунун жайылышына чоң салым кошкон 3 ассортименттик нерсе кирет, бирок алардын аткарылышы туруксуз, натыйжада аларды божомолдоонун деңгээли төмөн бойдон калууда. AZ тобуна таандык дары-дармектер, таптакыр туруксуз суроо-талапка карабастан, сатуунун көлөмүнө олуттуу салым кошо алат. Дары-дармектердин бул тобуна ПНИнун жети аталышы кирет. BZ жана CZ топторуна (12 ПНИ) кирген дары-дармектер, бул дарыкана уюму чыгымга учурашы мүмкүн болгон, ликвидсиз же сатылышы кыйын позициялар деп аталат.

4-бап. Диспепсия синдромунда колдонулган дары-дармектердин физикалык жана экономикалык жактан жеткиликтүүлүгүн баалоо. Диспепсия синдрому үчүн колдонулган дары-дармектердин физикалык жана экономикалык жактан жеткиликтүүлүгүн изилдөө үчүн Бүткүл дүйнөнүн саламаттык сактоо уюмунун "Өлкөдөгү фармацевтикалык кырдаалды баалоонун негизги көрсөткүчтөрү" көрсөтмөсүндө көрсөтүлгөн методология колдонулган. Изилдөөнүн объектилери болуп 2018-жылы чыгарылган Кыргыз Республикасынын өмүр үчүн маанилүү дары каражаттарынын тизмесинин 2018-жылдын редакциясына киргизилген негизги 8 дары болуп саналган: метоклопрамид, панкреатин, урсодезоксихолик кислотасы, омепразол, пантопразол, ранитидин, фамотидин, висмут трикалий дицитраты. Чекене баалардын жана дары-дармектердин болушунун мониторинги Кыргыз Республикасынын Саламаттыкты сактоо жана социалдык өнүктүрүү министрлигинин 70 дарыканаларында жүргүзүлдү.

Өлкөнүн калкынын дары-дармектерге жеткиликтүүлүгүн жакшыртуу боюнча тапшырмалардын аткарылышынын деңгээлин изилдегенде, алынган маалыматтарды анализдөө учурунда Бишкек шаарында диспепсия синдромун дарылоодо колдонулган 8 негизги дары-дармектердин физикалык жеткиликтүүлүгү, Талас, Жалал-Абад жана Баткен облустары 100%. Бул жыйынтык Кыргыз Республикасынын ушул аймактарында азыркы учурда диспепсия синдромунда колдонулган негизги дары-дармектердин физикалык жеткиликтүүлүгүндө көйгөйлөр жок деген тыянак чыгарууга мүмкүндүк берет.

Жеткиликтүүлүктү талдоо 2018-жылы Кыргыз Республикасынын өмүр үчүн маанилүү дары каражаттарынын тизмесинин 2018-жылдын редакциясына кирген диспепсия үчүн колдонулган дары-дармектердин

баасын кабыл алууну эсептөөгө негизделген. Жалпы дарылардын соода жана генерикалык аталыштарынын бааларын карап чыктык. Анализдөө үчүн катуу дозалоо формасында изилденген 8 дары-дармек каражаттарына баалар колдонулган (4.1-табл.).

4.1-таблица - Кыргыз Республикасынын аймактары боюнча диспепсия синдрому үчүн колдонулуучу негизги дары-дармектердин сом менен минималдуу наркы (АКШ доллары)

№	Эл аралык патенттелбеген аталышы	Доза, мг.	Бишкек ш.	Талас аймагы	Джалал-Абад аймагы	Баткен аймагы
1	Метоклопрамид	10	45 (0,64)	50 (0,71)	47 (0,68)	50 (0,70)
2	Панкреатин	-	45 (0,65)	50 (0,71)	50 (0,70)	50 (0,72)
3	УДХК	250	698 (10)	593 (8,50)	443 (6,35)	500 (7,15)
4	Омепразол	20	42,5 (0,61)	25 (0,35)	42 (0,60)	24 (0,35)
5	Пантопразол	20	268 (3,85)	280 (4)	272 (3,9)	280 (4)
		40	150 (2,14)	500 (7,14)	-	454 (6,5)
6	Ранитидин	150	27 (0,38)	32 (0,45)	35 (0,50)	29 (0,42)
7	Фамотидин	40	20 (0, 28)	140 (2)	140 (2)	168 (2,42)
8	Висмут трикалий дицитраты	120	243 (3,48)	1256 (18)	578 (8,28)	1187 (17)

Негизги дары-дармек каражаттарынын минималдуу баасын аныктоодо 1 шарттуу бирдиктин же 10 бирдик дозалоо формасынын орточо дүң баасы колдонулган.

Экономикалык жеткиликтүүлүктүн көрсөткүчүн эсептөө Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин 2018-жылга карата орточо айлык эмгек акысы (ОАЭА) жана 2019-жылга карата жашоо минимуму (ЖМ) боюнча бир айлык дарылоо курсунун наркын жана санариптик маалыматтарды эске алуу менен жүргүзүлдү.

70 аптекада бар 8 негизги дары-дармектерге диспепсия синдромун дарылоонун бир айлык курсу жөнүндө маалымат республиканын аймактарынын контекстинде 4.2-таблицада көрсөтүлгөн.

4.2-таблица - Кыргыз Республикасынын региондору боюнча диспепсия синдромун негизги дары-дармектер менен дарылоонун сом менен айлык баасы (АКШ доллары)

№	Эл аралык патенттелбеген аталышы	Доза, мг.	Бишкек ш.	Талас аймагы	Джалал-Абад аймагы	Баткен аймагы
1.	Метоклопрамид	10	81 (1,16)	89 (1,28)	86 (1,23)	88 (1,26)
2.	Панкреатин	-	82 (1,18)	89 (1,28)	88 (1,26)	91 (1,30)
3.	Урсодезоксихолевая кислота	250	1047 (15)	887 (12,7)	663 (9,5)	747 (10,7)
4.	Омепразол	20	85 (1,22)	49 (0,7)	87 (1,24)	49 (0,7)
5.	Пантопразол	20	576 (8,25)	598 (8,57)	591 (8,47)	598 (8,57)
		40	640 (9,17)	1047 (15)	-	977 (14)
6.	Ранитидин	150	80 (1,14)	94,23 (1,35)	105 (1,5)	88 (1,26)
7.	Фамотидин	40	59 (0,84)	598 (8,57)	598 (8,57)	724 (10,37)
8.	Висмут трикалий дицитраты	120	977 (14)	1346 (19,28)	620 (8,87)	1270 (18,2)

Терапия наркынын (ОАЭА) пайызына карата эң төмөнкү мааниси Бишкекте (0,28%) фамотидинди колдонуу менен байкалаары аныкталды - бул препарат менен бир айлык дарылоо курсунун наркы 60 сомду (0,84 АКШ доллары) түзөт. Дарылоонун наркынын ОАЭА пайызына салыштырмалуу эң жогорку мааниси Баткен облусунда табылды - айына 1270 сомдук дарылоо курсу менен коллоиддик висмутту колдонууда 11,5% (18,2 АКШ доллары).

Берилген маалыматтардан, Кыргыз Республикасынын фармацевтикалык рыногунда парадоксалдуу кырдаал түзүлгөнүн көрүүгө болот: рынок диспепсия үчүн колдонулган дары-дармектер менен жетиштүү деңгээлде каныккандыгына карабастан, алардын көпчүлүгү биздин өлкөнүн калкы үчүн экономикалык жактан жеткиликсиз болуу. Бул Кыргыз Республикасындагы жалпы социалдык-экономикалык көйгөйлөргө байланыштуу - жакырчылыктын жогорку деңгээли, жарандардын эмгек акынын төмөндүгү. Кыска мөөнөттө дары-дармектердин жеткиликтүүлүгүн жогорулатуу боюнча аракеттер дары-дармектердин жүгүртүүдөгү көйгөйлөрүн чечүүгө багытталууга тийиш, бул баарынан мурда, өлкөдө дары-дармектерге бааны жөнгө салууну толугу менен жүзөгө ашырууга байланыштуу. Диспепсия синдромун дарылоонун негизги дары каражаттарынын тизмесин кеңейтүү зарыл деп эсептейбиз, алардын наркы Кыргыз Республикасынын ММК Фонду тарабынан төлөнүүчү дары-дармектердин жеңилдетилген тизмесине киргизилген.

5-бап. Кыргыз Республикасында диспепсия үчүн колдонулган дары-дармектерди керектөөчүлөргө фармацевтикалык жардам көрсөтүүнү уюштуруудагы көйгөйлөр жана аларды чечүү жолдору. Өтө маанилүү дары-дармектерге болгон муктаждыкты камсыз кылган фармацевтикалык рыноктун социалдык багыты, демек, ден-соолукту сактоо жана чындоо зарылчылыгы, өлкөдөгү дарыканаларда кесиптик ишин жүргүзгөн квалификациялуу адистерге муктаждыкты пайда кылат.

5.1. Диспепсия синдрому үчүн колдонулган дары-дармектерди керектөөчүлөрдүн Кыргыз Республикасындагы фармацевтикалык жардамдын сапаты жөнүндө ой-пикирин изилдөө. Керектөөчүлөрдүн сурамжылоосунун натыйжасында, респонденттердин эң көп пайызында (73%) бир үй-бүлө мүчөсүнө орточо 4000 сомго чейин киреше бар экени аныкталды (57\$). Кыргыз Республикасынын Улуттук статистикалык комитетинин маалыматы боюнча, жашоо минимуму 4806 сомду (69\$) түзгөн. Демек, дары-дармектерди Кыргыз Республикасынын калкынын көпчүлүгүнөн сатып алуу мүмкүнчүлүгү кыйла чектелиши мүмкүн. Респонденттердин 58% дары-дармектердин наркына канааттанбай тургандыктарын билдиришти, келүүчүлөрдүн 15% айрым дары-дармектердин бааларына канааттанбайт, ал эми респонденттердин 26% бааларды канааттандырарлык деп эсептешет.

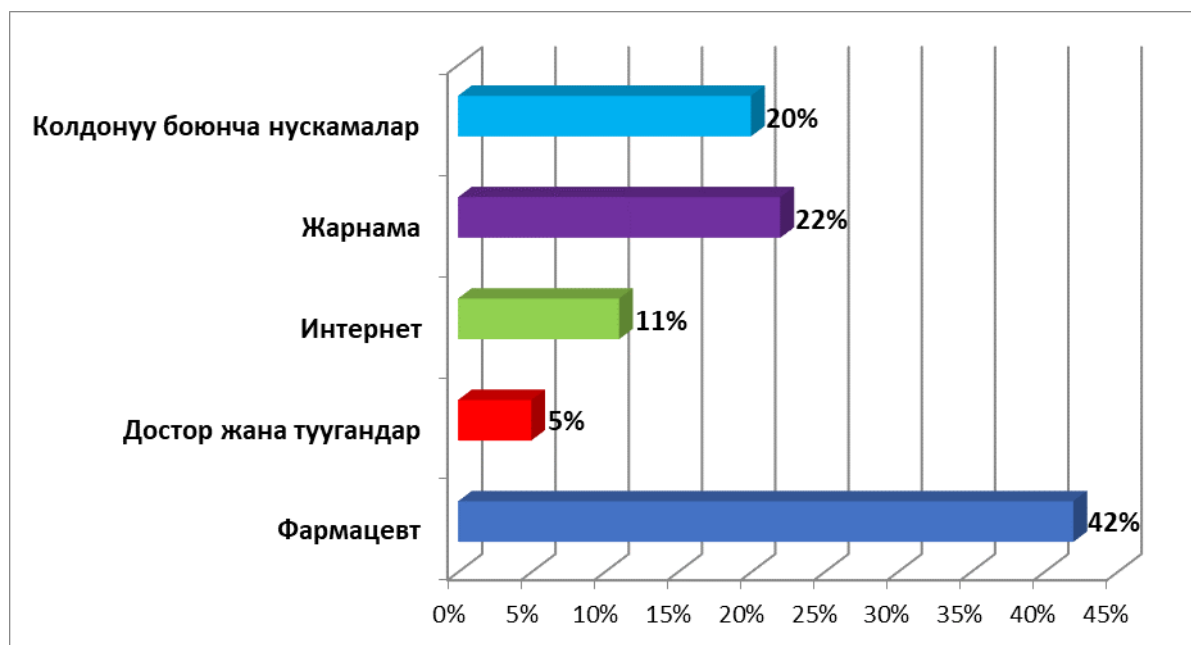
Сурамжылоонун катышуучуларынын жашаган жери да адамдардын кабылдоосуна олуттуу таасир этет жана баага болгон мамилени аныктайт. Нарын (63%), Талас (54%), Жалал-Абад (52%) жана Баткен (57%) облустарындагы дары-дармектердин бааларына канааттанбаган тургундардын үлүшү жарымынан көбүн түзөт. Ошол эле учурда, дары-дармектердин бааларына канааттанган дарыканага келүүчүлөрдүн эң көп үлүшү Бишкек (50%), Чүй (47%) жана Ысык-Көл (51%) аймактарында. Жогоруда келтирилген маалыматтарга таянсак, дары-дармектердин наркы өлкөдөгү дары-дармектердин жеткиликтүүлүгүн камсыз кылуу маселесиндеги эң актуалдуу маселелердин бири деп жыйынтык чыгарууга болот.

Дарыларды керектөөчүлөр тарабынан фармацевттердин ишин, тактап айтканда, алардын фармацевттин моралдык-этикалык кодексине шайкештигин баалоо учурунда, респонденттерге: «Биринчи кезекте сизге кызматкерлер кымбат баалуу фармацевтикалык каражаттарды сунуштайбы?». Бул суроонун жообун талдоо көрсөткөндөй, респонденттердин 64% фармацевттер маал-маалы менен кымбат баалуу дары-дармектерди сунуштай алат деп эсептешет жана респонденттердин 17% ушундай көйгөйгө дайыма туш болушат.

Респонденттердин 23% гана дары-дармектерди жеңилдетилген шартта сатып алышканы белгилүү болду. Респонденттердин көпчүлүгү (77%), берилген суроолорго жооп берип жатып, дары-дармек менен жеңилдетилген камсыздоо программалары боюнча эч кандай маалыматы жок экендигин белгилешти, бул

республиканын жарандары милдеттүү медициналык камсыздандыруу системасы жөнүндө дагы деле болсо жетиштүү маалымат алышпагандыгын көрсөтөт, анын ичинде маанилүү дары-дармектерди сатып алуудагы жеткиликтүү жеңилдиктер.

Өзүн-өзү дарылоо. Изилдөөгө ылайык, Кыргызстанда дарыканага келүүчүлөрдүн көпчүлүгү өзүн-өзү дарылоого оң көз карашта экендигин сурамжылоого катышкандардын 57% билдиришти. Респонденттердин жарымынан көбү - Бишкек шаарынын тургундары, узун кезектердин болушуна байланыштуу медициналык жардамга кайрылбай тургандыктарын билдиришти. Ушул эле себепти Талас жана Жалал-Абад облустарынын жашоочуларынын жарымынан азы гана көрсөтүштү. Дарыканаларга келгендердин арасында медициналык жардамдын сапатына нааразы болгон тургундардын үлүшү Чүй жана Баткен аймактарында жогору. Берилген маалыматтар өлкөнүн санариптештирүү концепциясынын алкагында Кыргыз Республикасынын электрондук саламаттыкты сактоо программасын тез арада жана масштабдуу жүзөгө ашыруу зарылдыгын тастыктайт. Изилдөөнүн жүрүшүндө респонденттердин маалымат булактары жөнүндө суроо өз алдынча дарылануу үчүн дары-дармектерди тандоодо изилденген (5.1.1-сүрөт).

5.1.1-сүрөт - Өзүн-өзү дарылоо үчүн дары-дармектерди тандоодо маалымат булактары N=510.

Анализдин жыйынтыгы көрсөткөндөй, дары-дармек каражатын тандоодо керектөөчүлөрдүн 42% фармацевттер менен кеңешишет, муну эске алуу менен, фармацевтерге чоң жоопкерчилик жүктөлөт. Респонденттердин 22% жарнак алар үчүн дары-дармектерди тандоодо маанилүү ролду ойной тургандыгын

белгилешти, андыктан дары-дармек жарнамаларынын мазмунуна да көңүл буруу керек.

Респонденттердин - дарылардын керектөөчүлөрдүн баалоосун талдоо, фармацевттердин маалыматтык жана консультациялык иш-аракеттери. Фармацевттердин ишин баалоо берилген маалыматтардын толуктугун жана фармацевттердин кеңештерине жана сунуштарына керектөөчүлөрдүн ишенимин камтыйт.

Сурамжылоонун жыйынтыгы көрсөткөндөй, дарыканаларга келгендердин 27% гана дары-дармек каражаттарын колдонуу боюнча көрсөтмөлөрдү башынан аягына чейин изилдеп жатышат. 60% нускаманын айрым бөлүмдөрүн гана окууну туура көрүшөт, ал эми респонденттердин 12% көрсөтмөлөрдү такыр окушпайт.

Дарыларды керектөөчүлөрдү дары-дармек каражаттары жөнүндө фармацевттер тарабынан жетишсиз деңгээлде маалымдоо учурдун талабы. Чүй, Нарын, Ош жана Баткен аймактарындагы сурамжылоого катышкандардын жарымынан көбү фармацевттер берген маалыматтын көлөмүнө нааразы. Ошол эле учурда, Бишкектеги респонденттердин 54% маалыматты толугу менен алабыз деп эсептешет. Талас (45%) жана Жалал-Абад (47%) облустарындагы дарыканаларга келгендердин көпчүлүгү берилген маалыматты түшүнүү кыйын деп эсептешет.

Респонденттердин 42% фармацевттерден сатылып алынган препараттын дозасы жана аны колдонуу ыкмалары жөнүндө маалымат алышат. Бирок, дарылардын коопсуздугу жөнүндө маалымат азыраак берилет (19%). Бирок, чындыгында, дары-дармектерди колдонуунун дозасы жана ыкмалары жөнүндө бейтаптардын маалымдуулугу дагы төмөн, анткени респонденттердин 32% гана фармацевттен алынган сунуштарды угат, ал эми респонденттердин 26% фармацевтке ишенбейт жана көп учурда аларды тоготпойт.

Изилдөөнүн натыйжалары көрсөткөндөй, респонденттердин 90%га жакыны фармацевтикалык кызматкерге дары-дармектерди алмаштыруу жана тандоо практикасы боюнча кененирээк кеңеш берүүсүн каалашкан, бирок бул фармацевтикалык адистердин квалификациясын жогорулатууну талап кылат. Республиканын бардык аймактарында кардарлардын көпчүлүгү дарыкана кызматкерлеринин компетенттүүлүгүн жогорулатууну жана алардын кеңештерин өркүндөтүүнү сунушташты, алардын үлүшү өлкөнүн аймагына жараша 47% дан 96% га чейин.

Дары-дармектерди колдонуучулардын фармакотерапияны кармануусун баалоо. Респонденттердин жоопторун талдоо көрсөткөндөй, респонденттердин көпчүлүгү (56%) дарыларын ар дайым дарыгер айткандай ичишет. Ошол эле учурда, респонденттердин 15% дары дары пакетинде колдонуу боюнча көрсөтмөлөрдү эске алуу менен ичишет. Дарыканаларга келгендердин 19% дарыгерлердин көрсөтмөлөрүн сактоого аракет кылышат.

Ушунун негизинде, Туура дарыкана практикасы (ТДП) алкагында фармацевттер сапаттуу фармацевтикалык кеңештерди берип, ошону менен дары-дармектерди сарамжалдуу пайдаланууда каалаган өркүндөтүүгө жетишиши керек.

5.2. Кыргыз Республикасында диспепсия үчүн колдонулган дары-дармектерди керектөөчүлөргө фармацевтикалык жардамдын абалын талдоо жана жакшыртуу. Фармацевтикалык адистердин анкетасы менен социологиялык изилдөө жүргүзүүдө фармацевттердин тарабынан диспепсия синдрому менен ооруган адамдарга маалыматтык-консультациялык кызмат көрсөтүүсүнө таасир этүүчү негизги факторлорду карап чыгуу жана талдоо, ошондой эле факторлордун ар биринин таасир этүү деңгээлин изилдөө калкка көрсөтүлгөн кызматтардын сапаты аныкталды.

Респонденттердин басымдуу көпчүлүгү - фармацевтика кызматкерлери - аялдар (99,2%), 24 жаштан 34 жашка чейин, ар кандай иш тажрыйбасы бар, башталгыч адистерден баштап 5 жылга чейинки эмгек стажы (34,7%) жана 10 жылдык тажрыйбасы бар адистерге чейин. фармацевтика тармагында көбүрөөк (32,5%). Орто атайын билимдүү адистердин үлүшү басымдуулук кылат, алардын үлүшү 61%ды түзөт, ал эми фармацевттердин 39% жогорку билимдүү.

Көпчүлүк учурларда (56%) келүүчүлөр сүрөттөгөн симптомдордун негизинде дары тандоо үчүн фармацевтерге кайрылышат. Оорулуулардын 69% дарыгер жазып берген дарыларды алуу боюнча кеңеш же консультация алуу үчүн фармацевтке кайрылышат. Фармацевттердин көпчүлүгү (60%) дарыканаларга келгендер дары-дармектерди рецепт менен алмаштырууну суранышкандыгын белгилешет (60%).

Сурамжылоого катышкан бардык фармацевттердин 32% гана дарыгерлер жазган рецепттерди даярдоодо каталарды кездештирип, системалуу түрдө текшерип турушарын белгилешти, ал эми фармацевттердин 5% рецепттерди такыр текшериппейт.

Дары-дармектердин натыйжалуулугун, дозаларын жана аларды киргизүү режимин жакшыраак түшүнүү үчүн клиникалык медицина жана фармакологияны тереңирээк билүү зарылдыгы фармацевтика кызматкерлеринин 61% белгилеген.

Фармацевттердин арасында кеңири тараган маалымат булактары фармацевтикалык компаниялар тарабынан уюштурулган семинарларга катышуу (27%), медициналык сайттар (23%), дары-дармектерди медициналык колдонуу боюнча көрсөтмөлөрдү өз алдынча изилдөө (20%).

Сурамжыланган фармацевттердин 43% дары-дармектердин эл аралык жалпы аталыштарын жана антациддердин туруктуу айкалыштарынын курамын билүү деңгээли төмөн экендиги аныкталды.

Көпчүлүк фармацевттер, тактап айтканда 78% ашказан рагы учурунда ПНИ колдонууну чектөө жана бул жөнүндө керектөөчүгө маалымдоо зарылдыгын билишет. Фармацевттердин 69% ПНИ узак убакыт бою (3 айдан

ашык) кабыл алуу сунушталбагандыгын билишет, анткени бул ашказандын былжыр челинин атрофиясына алып келет. Сурамжылоонун 65% катышуучулары ПНИ алууну токтотуу керектигин билишет жана 5 күндүн ичинде эч кандай жакшырыш байкалбаса, келген адамды дарыгерге жөнөтүшөт.

Фармацевттердин көпчүлүгү, тактап айтканда 32%, коллоиддик висмутка негизделген дары-дармектерди узак мөөнөттүү колдонуунун кесепеттери жөнүндө сураганда, туура эмес жоопту тандашкан.

Изилдөөнүн жыйынтыктары көрсөткөндөй, фармацевттер дары-дармектердин номенклатурасы жана классификациясы, дары каражаттарды колдонуунун натыйжалуулугу, коопсуздугу, алгылыктуулугу жана рационалдуулугу сыяктуу жогорку сапаттагы маалыматтык жана консультациялык кызматтарды көрсөтүү үчүн жетиштүү деңгээлде билимге ээ эмес. Бул фармацевтикалык сектордун адистеринин дары-дармек каражаттарын сарамжалдуу пайдалануу жана фармакологиялык көзөмөл концепциясын жүзөгө ашырууда жетиштүү компетенттүүлүккө ээ эместигин айгинелейт.

Региондордун контекстинде фармацевтикалык адистердин компетенттүүлүгүнүн деңгээлин чагылдырган маселелерди кароодо, жалпысынан алганда, диспепсия синдрому үчүн колдонулган дары-дармектердин эффективдүүлүгү боюнча билим деңгээли Бишкек шаарынын, Чүй жана Ош облустарынын фармацевтикалык кызматкерлеринин арасында жогору экендиги аныкталды. Дары-дармек кызматкерлеринин диспепсия синдромунда колдонулган дары-дармектерди колдонуу коопсуздугу жөнүндө маалыматынын төмөн деңгээли Жалал-Абад, Нарын жана Баткен облустарынын борборунан алыс жайгашкан дарыканалардын кызматкерлеринин арасында байкалган.

Дары каражаттарды колдонуучулар, дары-дармектерди акысыз жана көз карандысыз тандоо көйгөйүнө дуушар болушат, себеби пациенттин доктурга көрүнбөй, фармацевтке кайрылуу менен гана чектелет.

Бизден алынган маалыматтар, дары-дармек керектөөчүлөрү үчүн фармацевтикалык кызматтын сапатын өркүндөтүү зарылдыгын далилдейт, бул дары-дармек тармагындагы адистердин кесиптик компетенттүүлүгүнө негизделген, алардын билим деңгээлин жана квалификациясын жогорку окуу жайдан кийинки билим деңгээлинде жогорулатуу.

КОРУТУНДУ

1. Изилдөө учурунда диспепсия синдрому үчүн колдонулган дары-дармектердин жалпы массивинин 188 фирмалык аталышы бар экени аныкталды, алардын көпчүлүгү ПНИ (60) жана өт баштыкчасынын ооруларын

дарылоочу дары-дармектер (46), негизинен жеткирүү структурасында алдыңкы орунду ээлеген Франция, Улуу Британия, Италия, Түркия деп аныкталды.

2. Дарыканаларда диспепсия синдрому үчүн колдонулган дары-дармек каражаттарынын ассортименти жакшы калыптанган мүнөзгө ээ, изилдөөгө киргизилген 90дун ичинен 19 дары-дармек каражаттарынын ассортименти сатуунун эң жогорку көлөмүн талап менен жетиштүү туруктуулук менен баада жана реалдуу түрдө көрсөткөн божомолдоонун деңгээли.

3. 2018-жылы Кыргыз Республикасынын өмүр үчүн маанилүү дары каражаттарынын тизмесине кирген диспепсия синдрому үчүн колдонулган 8 дары үчүн - метоклопрамид, панкреатин, УДХК, омепразол, пантопразол, ранитидин, фамотидин, висмут трипоталий дицитрат, физикалык толук мүмкүнчүлүктөр камсыз кылынат. 2 гана дары (омепразол жана панкреатин) экономикалык жактан жеткиликтүү болгон.

4. Диспепсия синдрому үчүн колдонулган дары-дармектердин негизги керектөөчүлөрүнүн арасында аялдар басымдуулук кылат (58%), негизинен жогорку билимдүү (41%), үй-бүлөлүү (66,3%), үй-бүлөдө 3-4 баласы бар (69%), үй-бүлөнүн 1 мүчөсүнүн кирешеси 4000 сомго чейин (73%).

5. Диспепсиялык синдром менен ооругандардын 59% өзүн-өзү дарылоого кайрылышат, 56% учурда келүүчүлөр сүрөттөлгөн симптомдордун негизинде дары тандоо үчүн фармацевтикалык кызматкерлерге кайрылышат, бейтаптардын 69% дарыгер дайындаган дары алуу боюнча кеңеш же консультация алышат. Ошол эле учурда, республикада диспепсияда колдонулган дары-дармек каражаттарын керектөөчүлөрдүн 72% зы келген конокторго берилген кеңештердин сапатына канааттанган жок. Респонденттердин 58% дарыканалардагы дары-дармектердин бааларына канааттанбайт жана 64% фармацевттер дары-дармектерди сунуштоодо кымбат баалуу дары-дармектерди сунуштайт деп эсептешет.

6. Респонденттердин арасында - фармацевтика кызматкерлери, аялдар басымдуулук кылышты (99,2%), 24 жаштан 34 жашка чейин, иш тажрыйбасы 5-10 жыл (67,2%), орто атайын билимдүү (61%). Диспепсия синдромунда колдонулган дары-дармек каражаттарынын натыйжалуулугу жана коопсуздугу боюнча фармацевтикалык адистердин компетенттүүлүгүнүн төмөн деңгээли Жалал-Абад, Нарын жана Баткен облустарындагы дарыканалардын кызматкерлеринин арасында аныкталды.

7. Фармацевтика кызматкерлери (61%) диспепсия синдромуна дары-дармектердин номенклатурасы жана классификациясы, натыйжалуулугу, коопсуздугу, кабыл алына тургандыгы жана рационалдуулугу сыяктуу сапаттуу маалыматтык жана консультациялык кызматтарды көрсөтүү үчүн зарыл болгон билим деңгээлин жогорулатуу керектигин белгилешти.

ПРАКТИКАЛЫК СУНУШТАР

1. Диспепсия синдрому үчүн колдонулган дары-дармектердин жеткиликтүүлүгүн жогорулатуу көйгөйүн чечүү үчүн, Кыргыз Республикасынын фармацевтикалык саламаттыкты сактоо чөйрөсүндөгү жөнгө салуучу органга төмөнкүлөрдү сунуш кылуу керек: Милдеттүү медициналык камсыздандыруу программасынын алкагында орду толтурулган дары-дармектердин каталогуна кирген дары-дармектердин тизмесин кеңейтүү; дары-дармектерди жалпыга алмаштыруу тажрыйбасын фармацевтика кызматкерлери тарабынан ишке ашырууну күчөтүү.

2. Фармацевттер тарабынан маалыматтык-консультациялык кызмат көрсөтүүлөрдүн сапатын жогорулатуу үчүн, квалификацияны жогорулатуу курстарынын жүрүшүндө жогорку окуу жайдан кийинки билим деңгээлинде алардын билимин жана практикалык көндүмдөрүн өркүндөтүү талап кылынат.

3. Диспепсияда колдонулган дары-дармектерди сарамжалдуу пайдалануу боюнча калктын сабаттуулук деңгээлин республиканын бүт калкын көзкарандысыз объективдүү маалымат менен камсыз кылуу үчүн дары-дармек боюнча маалыматтык тутумдарды түзүү жолу менен жогорулатуу.

ДИССЕРТАЦИЯНЫН ТЕМАСЫ БОЮНЧА ЖАРЫЯЛАНГАН ИШТЕРДИН ТИЗМЕСИ:

1. **Мурзабаева, Э. Б.** Роль и применение пробиотиков в медицинской практике [Текст] / Э. Б. Мурзабаева, А. З. Зурдинов // Вестник Кыргызской государственной медицинской академии им. И. К. Ахунбаева. – Бишкек, 2017. – № 5. – С. 85-90. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=32247690>

2. **Мурзабаева, Э. Б.** Анализ рынка пробиотических препаратов в Кыргызской Республике [Текст] / Э. Б. Мурзабаева, А. З. Зурдинов, Т. С. Сабирова // Медицинский вестник Башкортостана. – Уфа, 2018. - № 3. (75). – С. 83–88. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=35554632>

3. **Мурзабаева, Э. Б.** Влияние деятельности фармацевтических компаний на процесс назначения лекарственных средств в Кыргызстане [Электронный ресурс] / Э. Б. Мурзабаева, А. А. Ануварбекова, М. Т. Нышанбаев // Современные проблемы науки и образования. – Москва, 2018. - № 11. (часть 2). – Режим доступа: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=36644128>

4. **Мурзабаева, Э. Б.** Маркетинговый анализ рынка лекарственных препаратов, применяемых при язвенной болезни желудка и двенадцатиперстной кишки в Кыргызской Республике [Текст] / Э. Б. Мурзабаева, Т. С. Сабирова, И. З. Исмаилов // Вестник Кыргызской государственной медицинской академии им. И. К. Ахунбаева. – Бишкек, 2019. - № 1. - С. 21-27. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=41299667>

5. **Мурзабаева, Э. Б.** Ингибиторы протонной помпы на фармацевтическом рынке Кыргызской Республики [Текст] / Э. Б. Мурзабаева // Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. – Москва, 2019. - № 7. – С. 51-55. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=39190304>

6. **Мурзабаева, Э. Б.** Оценка доступности препаратов, применяемых при синдроме диспепсии в Кыргызской Республике [Текст] / Э. Б. Мурзабаева, И. З. Исмаилов // Медицинский вестник Башкортостана. – Уфа, 2019. - № 6. - С. 37-41. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=43095890>

7. **Мурзабаева, Э. Б.** Маркетинговая оценка препаратов, применяемых для лечения заболеваний, связанных с нарушением кислотности в Кыргызстане [Текст] / Э. Б. Мурзабаева, И. З. Исмаилов // Вестник Авиценны. – Душанбе, 2020. - № 1. – С. 67-73. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=42827044>

8. **Мурзабаева, Э. Б.** Современное состояние фармацевтического рынка лекарственных препаратов, способствующих пищеварению в Кыргызстане [Текст] / Э. Б. Мурзабаева, И. З. Исмаилов // Наука и новые технологии. - Бишкек, – 2020. - № 1. - С. 51-55. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=43938650>

9. **Мурзабаева, Э. Б.** ABC-XYZ анализ ингибиторов протонной помпы, представленных на фармацевтическом рынке Кыргызской Республики [Текст] / Э. Б. Мурзабаева, Т. С. Сабирова, И. З. Исмаилов // Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. – Москва, 2020. - № 4. – С. 68-72. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=42831420>

10. **Мурзабаева, Э. Б.** Анализ оказания фармацевтической помощи пациентам с синдромом диспепсии в Кыргызской Республике [Электронный ресурс] / Э. Б. Мурзабаева, Т. С. Сабирова, И. З. Исмаилов // Современные проблемы науки и образования. – Москва, 2020. - № 2. – Режим доступа: <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=42918375>

11. **Мурзабаева, Э. Б.** Изучение оказания информационно-консультационных услуг потребителям препаратов, применяемых при синдроме диспепсии [Текст] / Э. Б. Мурзабаева, Т. С. Сабирова, И. З. Исмаилов // Наука и новые технологии, Бишкек. – 2020. - № 8. – С. 47-53. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=45620335>

12. **Мурзабаева Э. Б.** Практика использования населением Кыргызской Республики препаратов, применяемых при синдроме диспепсии [Текст] / Э. Б. Мурзабаева // Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. – Москва, 2021. - № 11. - С. 99-104. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=47308484>

Мурзабаева Эльвира Болотбековнанын «Кыргыз Республикасындагы диспепсия синдромунда колдонулган дары-дармектерди керектөөчүлөргө фармацевтикалык жардам көрсөтүүнү уюштурууну өркүндөтүүнүн илимий негиздемеси» темадагы 14.04.03 – фармацевтикалык иштерди уюштуруу адистиги боюнча фармация илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациясынын

РЕЗЮМЕСИ

Негизги сөздөр: фармацевтикалык жардам, фармацевтикалык соода жагдайлары, дары-дармектер, колдонуучулар, диспепсия синдрому, фармакоэпидемиологиялык изилдөө, маркетингдик анализ.

Изилдөө объектиси: фармацевтикалык жардам, диспепсия синдромунда колдонулган дары-дармектердин колдонулуучулары жана фармацевтикалык рыногу.

Изилдөө предмети: Кыргыз Республикасынын Саламаттык сактоо министрлигине караштуу Дары-дармек каражаттары жана медициналык буюмдар департаментинин; Кыргыз Республикасынын Улуттук статистикалык комитетинин расмий сайттардан алынган маалыматтар; фармацевтикалык компаниялардын преysкуранттары жана эсеп-фактуралары; дарыканаларда дары каражаттарынын физикалык жеткиликтүүлүгүн изилдөө үчүн 70 текшерүү баракчалары; фармацевттерге үчүн 355 анкета; дары колдонуучуларга үчүн 510 - анкета.

Изилдөөнүн максаты: Кыргыз Республикасында диспепсияда колдонулган дары колдонуучуларга фармацевтикалык жардамды уюштурууну талдоо жана аны оптималдаштыруу боюнча иш-чараларды иштеп чыгуу.

Изилдөөнүн методдору: маркетингдик, фармакоэпидемиологиялык, фармакоэкономикалык социологиялык, статистикалык.

Алынган жыйынтыктары жана алардын илимий жаңылыгы. Кыргызстанда биринчи жолу диспепсия синдромунда колдонулган дарыларга маркетингдик баа берилди. Жогорку сапаттагы фармацевтикалык жардамды уюштуруу үчүн фармацевтер үчүн артыкчылыктуу дарылар аныкталды. Жүргүзүлгөн изилдөөлөр Кыргыз Республикасында диспепсия синдрому үчүн колдонулган дары-дармек каражаттарын колдонуучуларга фармацевтикалык жардамды уюштуруудагы артыкчылыктуу көйгөйлөрдү аныктоого: дары-дармек каражаттарын өз алдынча рационалдуу эмес тандоо, фармацевттердин кесипкөй компетенттүүлүгү, дары каражаттарынын негизги экономикалык жактан жеткиликтүүлүгүндөгү көйгөйлөр мүмкүндүк берди.

Колдонуу даражасы жана колдонуу чөйрөсү. Фармацевтикалык уюмдарда "Диспепсия синдрому менен ооруган бейтаптарды фармацевтикалык тейлөө" көрсөтмөлөрү ишке киргизилген.

Колдонуу жааты: фармация, саламаттыкты сактоо.

РЕЗЮМЕ

диссертации Мурзабаевой Эльвиры Болотбековны на тему «Научное обоснование совершенствования организации фармацевтической помощи потребителям лекарственных препаратов, применяемых при синдроме диспепсии в Кыргызской Республике» на соискание ученой степени кандидата фармацевтических наук по специальности 14.04.03 – организация фармацевтического дела

Ключевые слова: фармацевтическая помощь, фармацевтический рынок, лекарственные препараты, потребители, синдром диспепсии, фармакоэпидемиологическое изучение, маркетинговый анализ.

Объект исследования - фармацевтическая помощь, оказываемая в аптечных организациях потребителям ЛП; фармацевтический рынок ЛС, применяемых при синдроме диспепсии.

Предмет исследования – данные официальных сайтов: Департамента лекарственных средств и медицинских изделий при МЗ КР о регистрации фармацевтической продукции в КР; Национального статистического комитета КР по заработной плате населения и прожиточному минимуму; Национальный перечень жизненно-важных ЛС КР в редакции 2018 года; прайс-листы и счет-фактуры фармацевтических компаний; 70 чек - листов по изучению физической доступности ЛП в аптеках; 355 анкет – опросников для фармацевтов, 510 анкет – опросников для потребителей лекарств.

Цель исследования: провести анализ организации фармацевтической помощи потребителям лекарственных препаратов, применяемых при синдроме диспепсии в Кыргызской Республике и разработать научно-обоснованные мероприятия по её оптимизации.

Методы исследований: маркетинговый, фармакоэпидемиологический, фармакоэкономический, социологический, статистический.

Полученные результаты и их новизна. Впервые в Кыргызстане проведена маркетинговая оценка препаратов, применяемых при синдроме диспепсии. Выявлены приоритетные для фармацевтов препараты для организации качественной фармацевтической опеки. Определены проблемы в организации фармацевтической помощи: самостоятельный нерациональный выбор препаратов, недостаточная профессиональная компетентность фармацевтов, проблемы в экономической доступности ключевых лекарственных препаратов.

Степень использования и область применения. Методические рекомендации «Фармацевтическая опека пациентов с синдромом диспепсии» внедрены в фармацевтических организациях.

Область применения: фармация, здравоохранение.

SUMMARY

for dissertation of Murzabaeva Elvira Bolotbekovna on a topic «Scientific substantiation of improving the organization of pharmaceutical care for consumers of drugs used for dyspepsia in the Kyrgyz Republic» for candidate of pharmaceutical sciences degree with a specialization in 14.04.03 – pharmacy organization

Key words: pharmaceutical care, pharmaceutical market, drugs, consumers, dyspepsia syndrome, pharmacoepidemiological study, marketing analysis.

Subject of research - pharmaceutical care provided in pharmacy organizations to drug consumers; pharmaceutical market of drugs used in dyspepsia syndrome.

Objects of research - are the data of official websites: Department of Medicines and Medical Devices under the Ministry of Health of the Kyrgyz Republic on the registration of pharmaceutical products in the Kyrgyz Republic; the National Statistical Committee of the Kyrgyz Republic on wages and living wages; National List of Essential Medicines of the Kyrgyz Republic as amended in 2018; price lists and invoices of pharmaceutical companies; 70 checklists for studying the availability of drugs in pharmacies; 355 questionnaires - for pharmacists, 510 questionnaires - for drug users.

Purpose of research: to analyze the organization of pharmaceutical care for drug consumers used for dyspepsia in the Kyrgyz Republic and develop interventions to optimize it.

Research approach: marketing, pharmacoepidemiological, pharmaco-economic, sociological, statistical.

Research finding and their scientific novelty. For the first time in Kyrgyzstan, a marketing evaluation of drugs used in dyspepsia syndrome was carried out. Priority drugs for pharmacists for the organization of high-quality pharmaceutical care have been identified. Problems in the organization of pharmaceutical care are identified: an independent irrational use of drugs, insufficient professional competence of pharmacists, problems in the economic availability of key drugs.

Degree of use and scope. Guidelines "Pharmaceutical Care of Patients with Dyspepsia Syndrome" have been implemented in pharmaceutical organizations.

Field of application: pharmacy, health care.

“Соф Басмасы” ЖЧКда басылып чыкты.
720020, Бишкек ш., Ахунбаев көч., 92.
Тираж 100 нуска.